

DOI 10.36074/logos-04.04.2025.020

ПРАВО ДЕПУТАТА МІСЦЕВОЇ РАДИ ВИМАГАТИ УСУНЕННЯ ПОРУШЕННЯ ЗАКОННОСТІ. ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ НА ПРАКТИЦІ

Кислун Вадим Володимирович¹

1. випускник аспірантури за кафедрою конституційного права та правосуддя
ОНУ ім. І.І. Мечникова. Директор ГО «НДІ проблем держави та права», УКРАЇНА

Постановка проблеми: перехід у 1996 році від системи Рад, як органів державної влади, до місцевих рад як органів недержавного місцевого самоврядування призвело до втрати депутатами місцевих рад статусу представників державної влади, та їм було заборонено втручання у діяльність кримінального слідства та будь-яких судів. Як наслідок - знизився владний вплив депутатів місцевих рад. Відповідно і суттєво знизилася ефективність депутатської діяльності, що значною мірою вплинуло на рівень їхньої легітимності. Однак, норма про право депутата вимагати припинення правопорушення у законодавстві залишилася, чим утворилося протиріччя.

Мета роботи: висунення пропозицій з внесення змін до законодавства, що дадуть змогу депутатам місцевих рад більш ефективно виконувати їхню правозахисну функцію.

Стан наукової розробленості теми дослідження та останні публікації: Правовий статус депутатів місцевих рад України вивчався у працях Л.Л. Лабенської, Р.Ф. Джафарова, Д.М. Луц, А.О. Надежденко, С.В. Назаренко, О.В. Чернецької, А.І. Швеця, С.Г. Серьогіної, І.І. Омелько, В.В. Кравченко, Ю. Максименко, О.Ю. Лялюк, І.Є. Словської та інших авторів. П.С. Берзін, М.П. Куцевич досліджували проблеми кримінальної відповідальності за невиконання службовою особою законних вимог народного депутата України та створення штучних перешкод у його діяльності.

Виклад основного матеріалу статті та обгунтування отриманих результатів дослідження: Відповідно до ч.1 ст. 15 ЗУ «Про статус депутатів місцевих рад», депутат місцевої ради [...] у разі виявлення порушення прав та законних інтересів громадян або інших порушень законності має право вимагати припинення порушень [4]. Але форми фіксації депутатом факту

правопорушення нормативно не були визначені. Так, депутат не наділений правом складати протоколи про адміністративні правопорушення. Питання, чи має право помічник-консультант депутата усно вимагати припинення правопорушення, або хоча б фіксувати їх, також є законодавчо невизначеним. Візьмемо ситуацію, якщо депутат особисто побачив, що коїться правопорушення, то, оскільки правом на носіння та застосування зброї депутат не наділений і правом застосування фізичної сили до порушників він також не наділений, то йому доведеться звернутися до правоохоронних органів у загальному порядку, передбаченому ст.214 КПК. Частиною 1 ст. 15 ЗУ № 93-IV передбачено, що в необхідних випадках депутат має право звернутися до відповідних місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб, а також до правоохоронних і контролюючих органів та їх керівників з вимогою вжити заходів щодо припинення порушень законності [4]. Нині недіючий Статут патрульно-постової служби міліції України, у Розділі IV «Обов'язки патрульно-постових нарядів міліції» у пп. 124 п.1 встановлював, що по охороні громадського порядку патрульні і постові наряди зобов'язані: є) надавати у межах наданих прав допомогу народним депутатам, представникам органів місцевого самоврядування у здійсненні їх законної діяльності, якщо їм чиниться протидія або загрожує небезпека з боку правопорушників [3]. Однак, чинними нормативними актами МВС [7][5][1][6] та МОУ [2] сприяння правоохоронній діяльності депутатів місцевих рад не передбачено. Складніша ситуація, якщо правопорушником виявиться працівник поліції, оскільки, відповідно до ч.3 ст. 62 ЗУ «Про Національну поліцію», ніхто, крім безпосереднього і прямого керівника (за винятком випадків, прямо передбачених законом), не може надавати будь-які письмові чи усні вказівки, вимоги, доручення поліцейському або іншим способом втручатися в законну діяльність поліцейського, у тому числі діяльність, пов'язану з кримінальним провадженням або провадженням у справах про адміністративні правопорушення [7]. Тим самим, проявляються недоліки системи розділення влад, що ведуть до безвідповідальності виконавчої влади та, загалом, до відриву влади від народу.

Законодавчо закріплений механізм реагування на правопорушення, що були зафіксовані депутатом, є недосконалим та малоефективним. Згідно ч.2 ст. 15 ЗУ № 93-IV, у разі виявлення порушення законності депутат місцевої ради має право на депутатське звернення до керівників відповідних правоохоронних чи контролюючих органів [4]. На практиці, це, скоріш за все, призведе до того, що посадова особа-правопорушник, або його керівник, виготовить депутатові відписку, а правопорушення триватиме і далі, адже звертатися до судів про захист порушених прав територіальної громади

SECTION 7.

DROIT ET DROIT INTERNATIONAL

депутат не має права. За ч.3 ст. 15 ЗУ № 93-IV, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, об'єднання громадян, керівники підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, до яких звернувся депутат місцевої ради, зобов'язані негайно вжити заходів до усунення порушення, а в разі необхідності - до притягнення винних до відповідальності з наступним інформуванням про це депутата місцевої ради [4]. За ч.4 ст. 15 ЗУ № 93-IV, у разі невжиття відповідних заходів посадові особи місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та керівники правоохоронних і контролюючих органів, до яких звернувся депутат місцевої ради, несуть адміністративну або кримінальну відповідальність, встановлену законом [4]. Але, як вже розглядалося нами [8], адміністративна відповідальність у даному випадку не передбачена чинним законодавством. Іншою є ситуація, коли правопорушення скоюється відносно самого депутата або/та його помічників-консультантів. Ефективність застосування кримінальної санкції за ч.1 ст. 351 КК буде залежати від своєчасності внесення відомостей до ЄРДР та від ефективності подальшого кримінального розслідування.

Висновки та пропозиції:

1. Зроблено висновок, що право депутата місцевої ради вимагати усунення порушень законності на сьогодні не забезпечене дієвим правовим механізмом своєї реалізації. Особливо ускладнена ситуація, якщо правопорушення здійснюють працівники правоохоронних органів або суду. Тому, пропонується внести зміни до ст.5 ЗУ «Про Національну поліцію», «1. Поліція у процесі своєї діяльності взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також з органами місцевого самоврядування, депутатами місцевих рад відповідно до закону та інших нормативно-правових актів», а також до ч.1 ст.18 ЗУ «Про Національну поліцію», виклавши її у наступній редакції: «поліція оказує допомогу законній діяльності депутатів місцевих рад України, на їх усну або письмову вимогу».

2. Пропонується доповнити КУпАП статтею статтею 188⁵⁹ «Невиконання законних вимог депутата місцевої ради».

«Невиконання законних вимог депутата місцевої ради щодо усунення порушення законності - тягне за собою накладення штрафу в розмірі від п'ятдесяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

3. Відмічається, що правозахисна діяльність депутата напряму залежить від ефективності роботи правоохоронних органів, до яких він звертається в інтересах виборців. Тому, з метою підвищення їх легітимності пропонується повернутися до традиційної в українських землях виборної поліції, керівників

територіальних органів якої пропонується обирати населенням на альтернативній основі на термін 5 років. Тоді їхній підлеглий персонал отримає статус помічників виборної посадової особи, за діяльність яких вона буде нести відповідальність перед територіальною громадою. Тим самим, виборна посадова особа набуде окремих елементів правового статусу депутата місцевої ради, що зробить можливим відбирати до обрання найбільш авторитетних та професійних фахівців у галузі права, та до якої стане можливим застосовувати процедуру відкликання виборцями. Пропонується всі без винятку посади в НПУ заміщати виключно особами, що мають закінчену вищу юридичну освіту. Особливо це стосується службовців патрульної поліції, які, здебільшого, погано знають чинну нормативно-правову базу, та, тому, не можуть ефективно сприяти правозахисній діяльності депутатів місцевих рад. Тому, пропонується внести зміни до ч.1 ст. 49 ЗУ «Про Національну поліцію»: «На службу в поліції можуть бути прийняті громадяни України віком від 18 років, які мають повну вищу юридичну освіту». Пропонується також внести зміни і до ч.5 ст. 15 ЗУ «Про Національну поліцію»: «керівники територіальних органів поліції обираються населенням на рівних, прямих, альтернативних виборах, у порядку, передбаченому Виборчим кодексом України, строком на 5 років з числа осіб, що мають закінчену повну вищу юридичну освіту за рівнем не нижче освітнього рівня спеціаліст/магістр та досвід практичної діяльності в галузі права не менш як 5 років». Також, пропонується внести зміни до ст. 19 вищевказаного Закону: «керівник територіального органу поліції може бути відкликаний за народною ініціативою у порядку, передбаченому статтями 37-48 розділу 5 ЗУ «Про статус депутатів місцевих рад». Пропонується внести зміни до ст. 90 ЗУ «Про Національну поліцію»: «1. Контроль за діяльністю поліції може здійснюватися у формі залучення представників громадськості, депутатів місцевих рад до спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських та до перевірки інформації про належне виконання покладених на них обов'язків відповідно до законів та інших нормативно-правових актів України».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Наказ МВС України від 24.12.2019 р. № 1089 «Про затвердження Інструкції про організацію та несення служби з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки військовими частинами (підрозділами) Національної гвардії України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0195-20#Text> (дата звернення: 11.03.2025 р.).
- [2] Наказ МОУ від 10.10.2016 р. № 515 «Про затвердження Інструкції про організацію патрульно-постової служби Військовою службою правопорядку у Збройних Силах України» (зі зм. та доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1429-16#n12> (дата звернення: 11.03.2025 р.).

SECTION 7.

DROIT ET DROIT INTERNATIONAL

- [3] Наказ МВС України «Про затвердження Статуту патрульно-постової служби міліції України» від 28.07.1994 р. № 404. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0213-94/page>. (дата звернення: 11.03.2025 р.).
- [4] Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» від 11.07.2002 р. № 93-IV (зі зм. та доп.). // *Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 40, ст.290*. (дата звернення: 11.03.2025 р.).
- [5] Наказ МВС України від 07.07.2017 р. № 577 «Про організацію службової діяльності поліції охорони з питань забезпечення фізичної охорони об'єктів» (зі зм. та доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0989-17#Text> (дата звернення: 11.03.2025 р.).
- [6] Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877 «Про затвердження Положення про Національну поліцію» // *Офіційний вісник України від 17.11.2015 — 2015 р., № 89, стор. 34, стаття 2971, код акта 79257/2015*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-п#Text> (дата звернення: 11.03.2025 р.).
- [7] Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII «Про Національну поліцію» (зі зм. та доп.). // *Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379* (дата звернення: 11.03.2025 р.).
- [8] Кислун В.В. Питання застосування кримінальної відповідальності за перешкоджання законній діяльності депутата місцевої ради України. // *Сталий розвиток держави і права в умовах глобалізаційних процесів. Матеріали науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 15-16 вересня 2023 р.). – Одеса: Видавництво «Молодий вчений», 2023. – 100 с. ISBN 978-617-8074-55-5. Стор. 12-16.*